

Sociológovia si pripomenuli šesťdesiate výročie založenia Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV

24. apríla 2024 sa pri príležitosti šesťdesiateho výročia ustanovujúceho Valného zhromaždenia Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV (21. 4. 1964) uskutočnil v priestoroch Úradu SAV seminár. Jeho účastníkmi boli sociológovia, ktorí pôsobili mnoho rokov aj ako organizátori sociologického vedeckého života, pracovali vo výbore sociologickej spoločnosti (Soňa Szomolányi, Ján Stena, Katarína Podoláková), viedli jej odborné sekcie (Ivan Kusý, Dilbar Alieva, Katarína Podoláková, Gejza Blaas, Magdaléna Piscová) či po roku 1990 stáli na jej čele. Cieľom podujatia prenášaného aj online bolo pripomenúť si bádateľskú a organizačnú prácu v prvých troch dekádach fungovania vedeckej spoločnosti, meniace sa podmienky pre rozvoj sociológie a sociologické združovanie. A v neposlednom rade – aj prostredníctvom videozáznamu podujatia - podporiť zachovávanie a dopĺňovanie historickej pamäte vedeckej organizácie.

Súčasná predsedníčka spoločnosti Zuzana Kusá v úvodnom príhovore pripomenula vtedajší boom záujmu o sociológiu. Výrečne ho ilustruje fakt, v čase svojho ustanovovania spoločnosť už mala 231 členov, oproti dnešnému stavu je to takmer dvojnásobok. V prvom bloku programu Eva Laiferová a Soňa Szomolányi hodnotili prvé dekády fungovania spoločnosti, jej organizačný rozvoj ale aj politicko-ideologické obmedzenia.

Dilbar Alieva sa následne venovala možnostiam, ktoré napriek neprajnej ideologickej klíme vytvárali niektorí predstavitelia spoločnosti, osobitne predčasne zosnulá

Jolana Jančovičová, pre iniciatívy „zdola“. Aj ona jej vďačí za podporu ustanovenia sekcie sociologickej teórie, ktorú vedie už 46. rok. Alieva uviedla, že sekcia sa od počiatku snažila o medzinárodnú a interdisciplinárnu spoluprácu a chcel slúžiť ako teoretická dielňa, priestor rozvoja teoretického poznania členov spoločnosti. Sekciu

zakladala s nádejou, že sociologická teória môže integrovať empiricky diverzifikovaný výskum a byť nástrojom sociologickej reflexie domácej sociológie. Sociologická spoločnosť sa podľa nej za dekády fungovania stala pôdou pre vytváranie sociologických škôl netradičným spôsobom, nie vzťahom učiteľ – žiak ale

prostredníctvom výskumných kolektív, v ktorých (osobitne pred rokom 1989) nemusela byť zhoda intelektuálneho a organizačného lídra.

V diskusii o dôsledkoch normalizácie a núteného odchodu viacerých odborníkov z akademického prostredia Magdaléna Piscová pripomenula, že mnohí, ktorí našli

v tom období azyl v rezortných výskumných ústavov, boli napriek zákazu pôsobenia v akademickom prostredí prizývaní za členov oponentských rád záverečných výskumných úloh a plnili dôležitú úlohu nastoľovania náročných štandardov vedeckej práce.

Aj Gejza Blaas, ktorý pôsobil v rezortnom výskumnom ústave poľnohospodárstva a potravinárstva, upozornil, že normalizácia paradoxne prispela k zvýšeniu kvalifikácie a sociologickej odbornosti tohto rezortného ústavu tým, že tu prácu našli viacerí „politicky nepreverení“ odborníci. Samotný empirický sociologický výskum bol však na rezortných aj akademických pracoviskách v prvej polovici 70. rokov utlmený. Napriek silnej požiadavke prenosu výsledkov poznávania do praxe sa určitý čas pracovalo výhradne s dátami Štatistického úradu.

O výskumnej praxi počas normalizácie hovorila aj Katarína Podoláková. Po obhájení dizertácie nemohla zostať na Sociologickom ústave. Zamestnal ju oponent dizertačnej práce Filip Hronský vo vtedajšom výskumnom ústave životnej úrovne. Vo výskumných správach a článkoch sa však neuvádzali mená nežiaducich výskumníkov (nahradzovali ich slová „a kolektív“), čo po roku 1990 spôsobilo viacerým problém s vykázáním svojej vedeckej práce. Poukázala aj na to, ako formálne nadriadené orgány pristupovali k vyžadovaným odporúčaniam pre prax.

Jednou z najstarších sekcií sociologickej spoločnosti bola sekcia sociológie vidieka a poľnohospodárstva. Jej súčasná vedúca Danko Moravčíková pôsobiaca na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre a spoluorganizátorka podujatia pozdravila

účastníkov prostredníctvom video pozdravu, v ktorom vyzdvihla významné výsledky práce viacerých členov sekcie.¹

Slovenská sociológia sa v druhej polovici 60. rokov sa slovenská sociológia na domácich aj medzinárodných fórach prezentovala najmä takto zameraným výskumom. Jeho významnými prispievateľmi boli Alexander Hirner, Ján Pašiak a tiež Zdenek Šťastný, ktorý bol jeden z prvých aspirantov (v dnešnom jazyku doktorandov) na Sociologickom ústave, neskôr Stanislav Buchta a Gejza Blaas.

O dekádu mladšou sekciou bola už zaniknuvšia sekcia sociológie bývania urbanizácie, ktorej bol na seminári venovaný osobitný blok. Sekcia sociológie urbanizácie úzko spolupracovala aj so sekciou sociológie vidieka. Ako referovali Mária Strussová, Ľubomír Falťan a Ivan Kusý, dlhoročný vedúci tejto sekcie, sociológia urbanizácie sa rozvíjala najmä vďaka sociologickému pracovisku na Ústave stavebníctva a architektúry SAV pod odborným vedením Jána Pašiaka (formálne jeho vedúcim bol Milan Zemko).

Sociologický výskum bol na tomto pracovisku podľa Kusého uchránený od väčších ideovo-politických tlakov, no nutná bola komunikácia s technikmi a presviedčanie stavbárov o potrebe zohľadňovať sociologické poznanie. Nebolo jednoduché prerázať „clonu ustálených urbanistických normatívov“ a odozva riadiacej sféry na kritické

argumentácie sociológov bola chabá aj napriek štátnej cene udelenej za ich výskumu v tom čase budovanej Petržalky.

Aj keď dokumenty valných zhromaždení zo 70. rokov hovoria o presunu sociologickej komunikácie na pracoviská riešiace výskumné úlohy, viacerí prítomní hovorili o význame sociologickej organizácie, ktorá im (slovami Kataríny Podolákovej) poskytovala zážitok rovnakej štartovacej čiary bez ohľadu na pôvod, predchádzajúcu profesiovú prípravu či politickú afiliáciu a spoločného záujmu naučiť sa čo najlepšie vykonávať sociologické povolanie. Karol Čukan pri pohľade späť ocenil možnosť spoznávať sociológov z iných odvetvových sociológií a osobitne to, že na podujatiach

¹ Link na prepis videopozdravu Danky Moravčíkovej [nájdete tu](#).

sociologickej spoločnosti nebolo cítiť statusové či ideologické bariéry a prevažoval tam demokratický duch rovnosti bez ohľadu na stranícku príslušnosť či vylúčenie zo strany alebo pozíciu v riadení.

Na záver podujatia, ktoré sa venovalo aj ďalším odborným sekciam spoločnosti ako sociológia kultúry a tiež výskumu v oblasti médií, predsedníčka spoločnosti poďakovala prítomným za ich prínos pre sociologické združovanie v minulých desaťročiach, dnešný

vklad do rekonštrukcie spoločnej pamäte a tiež za prísľub viacerých poskytnúť študentom a záujemcom rozhovory o svojej sociologickej práci a sociologickom združovaní, ktoré by doplnili zvukový a obrazový záznam z tohto podujatia.

Uviedla tiež, že v čase, keď sociológovia majú popri vedeckej spoločnosti mnoho ďalších komunikačných fór a platforiem pre združovanie a keď sú silno povzbudzovaní orientovať sa na medzinárodnú výskumnú spoluprácu a publikovanie v špičkových zahraničných časopisoch, stráca komunikačný priestor vedeckej spoločnosti časť prestíže a významu. Určitú dôležitosť by mu mohla vrátiť väčšia inštitucionálna spolupráca (napr. formou nevyužívaného inštitucionálneho členstva v spoločnosti) a intenzívnejšie a cielenejšie vzájomné informovanie o výskume a publikačnej činnosti na rôznych pracoviskách.

Zuzana Kusá
Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV